Babıâli’den Umran’a Uzanan Bir Ömür

Pınar Yayınları’nın kurucusu, Umran dergisinin yayın yönetmeni Cevat Özkaya, 72 yaşında hayata veda etti. Garaudy’den Fanon’a, Cemil Meriç’ten Oryantalizm’e uzanan yarım asırlık yayıncılığı ve ağabeyliğiyle kuşaklara örnek oldu.

Ahmet Özay

Cağaloğlu yokuşlarında yarım asır boyunca kitap, dergi ve fikir taşıyan isimlerden biri, bir ‘Umran’ yolcusu daha aramızdan ayrıldı. Pınar Yayınları’nın kurucularından, yazar ve yayıncı Cevat Özkaya, 72 yaşında hayatını kaybetti. Ömrünü kitaplara, dergilere, fikir dünyasına ve her şeyden önemlisi Türk gençliğine adayan Özkaya, geride yaklaşık elli yıllık bir yayıncılık birikimi ile ağabeyliğinden nasibini almış sayısız insan bıraktı.

Çarşamba’dan İstanbul’a

1954’te Samsun’un Çarşamba ilçesinde, yedi çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Okuma serüveni, babasına kitap okuyarak başladı; bu küçük alışkanlık, ömrünü kitaplara adayacak bir hayatın ilk adımı oldu. Ortaokulu Çarşamba’da, liseyi Perşembe Öğretmen Lisesi’nde bitirdi. Ardından İstanbul Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü’nden mezun oldu.

Lise yıllarında Yeniden Millî Mücadele hareketiyle ve aynı adlı dergiyle tanıştı; derginin hem okuyucusu hem de dağıtıcısı oldu. 1970’lerin siyasi ve kültürel hareketliliği içinde edindiği bu tecrübe, sonraki yarım asrın yayıncılık yolculuğunun zeminini hazırladı.

Babıâli’de yarım asır

Cevat Ağabey, bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, çoğumuz gibi Babıâli’nin yolunu tuttu. 1972-1980 yılları arasında yayımlanan Pınar dergisinin kadrosuna 1976’da katıldı ve Cağaloğlu’nda derginin yazı işleri müdürlüğünü üstlendi. Ardından Gerçek dergisinin çıkarılmasına katkıda bulundu. 1980’de Pınar Yayınları’nın kuruluşuyla dergicilikte edindiği birikimi kitaba taşıdı ve yayıncılığı uzun soluklu bir kültür faaliyetine dönüştürdü.

Cevat Ağabey ile dostluğumuz, 12 Eylül 1980 darbesinin karanlık günlerinde gelişti. O 28 yaşlarındaydı, bizler yirmili yaşlarımızdaydık. Pınar Yayınları, Beyazıt’ta Beyazsaray Çarşısı’nın bodrum katında, solda dar ve uzun bir dükkândı. Kapıdan girince sağda ve solda 5’er sandalye bulunurdu. Bu sandalyelerde mutlaka önemli simalar otururdu. Dükkânın ön cephesi camlı bir vitrindi. İçeride kim varsa dışarıdan görülebilirdi. Askerî darbeye rağmen biz İstanbul Üniversitesi Edebiyat ve İktisat fakültelerinin öğrencileri, izlendiğimizi bile bile her gün o dükkâna giderdik. Cevat Ağabey de her gün bizi hiç çekinmeden kabul ederdi.

Beni ve kendinden genç yüzlerce insanı bütün gün dinler, ciddiye alırdı. Sabırla saatlerce, hatta bir ömür boyu dinledi. Karşısındakine saygı gösterdiği için her türlü saygıya layık bir insandı.

Hama olayları

O dükkânda dünyanın gündemi de konuşulurdu. Pınar Yayınevi'nde o yıllarda değişmeyen gündem, İran Devrimi ve etkileriydi. Ekim 1981'de Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat öldürülmüş, Şubat 1982'de Suriye'nin Hama kentinde büyük bir katliam yaşanmıştı. Hama'dan haber alınamadığı günlerde Cengiz Çandar Suriye'den dönmüş, gördüklerini bir yazı dizisine dönüştürmüştü. Pınar'ı ilk kez o günlerde ziyaret etti. O Cengiz Çandar, bugünkü Cengiz Çandar değildi. Ülkede askerî yönetim vardı. Böylesine karışık konuları konuşmak bir yana, dinlemek bile tehlikeliydi. Bir gidenin aylarca dönmediği oluyordu. Buna rağmen Cevat Ağabey'i ziyaret eder, biz gençleri de asla dışlamadan sohbet halkalarına kabul ederlerdi.

Cemil Meriç'in evinde

Cevat Ağabey, genç kuşakları dönemin fikir insanlarıyla buluşturan bir köprüydü. Şubat 1983'te Beyazsaray'daki dükkânda bir gün bana "Cemil Hoca'yı tanıyor musun?" diye sordu. "Tabii, Cevat Ağabey" dedim. "O zaman Hoca'yla bir telefonlaşayım, seni tanıştırayım" dedi. İnanamadım. Cumartesi günü Hoca'nın Göztepe'deki evindeydik. Duvarları çoğu Fransızca on binlerce kitapla kaplı o salonda başlayan ziyaretler, iki yıl sürecek bir asistanlığa dönüştü. O kapıyı açan, Cevat Özkaya'nın ben de dahil genç kuşakları kendisinden bile önde tutan, ciddiye alan tavrıydı. Bu kapsamda bir de "Horhor'daki Ev" vardı. Bu evde dönemin Anadolu'dan gelen öğrencileri kalırdı. Cevat Abi bu insanlarla tek tek ilgilenirdi. Bu ev bizim için bir okul gibiydi.

Garaudy ile Pınar standında

Cevat Ağabey'in yayıncılık çabasının izleri Pınar'ın çevirilerinde görülüyordu. Bu yayınlardan en çok etkilenenler de bizler olduk. Kasım 1983'te Frantz Fanon'un "Cezayir - Bir kurtuluş savaşının anatomisi" adlı eseri, Kamil Bilgin Çileçöp çevirisiyle Pınar Yayınları'ndan çıktı. Aynı yıl, Müslüman olduğunu bir yıl önce açıklayan Roger Garaudy'nin "İslam'ın Va'dettikleri" de Nezih Uzel çevirisiyle yayımlandı.

Cevat Ağabey, Garaudy'yi o yıllarda yeni başlayan TÜYAP Kitap Fuarı'na davet etti. Garaudy, Pınar standında kitaplarını imzaladı. Ben de dahil pek çok genç, yirmili yaşlarında Garaudy gibi büyük bir filozofla böylece şahsen tanışmış oldu. Kitabın çevirmeni Nezih Uzel'le de bu vesileyle tanıştık, sohbetlerine katıldık. Edward Said'in "Oryantalizm"inin Türkçeye kazandırılması ise bu çizginin en çok anılan örneği oldu.

Doğu Berlin'de

1988'de kurulan Araştırma ve Kültür Vakfı'nın kurucuları arasında yer aldı. 1993'ten itibaren yayımlanan Umran dergisinin yayın yönetmenliğini yürüttü. Pınar Yayınları ve Umran aracılığıyla İslam düşüncesini, farklı fikir geleneklerini ve dünya düşünce mirasını Türkçe okurla buluşturmaya çalıştı.

Emeğini masa başıyla sınırlamadı. Bir dönem MAZLUMDER genel başkanlığını üstlenerek sivil toplum ve insan hakları alanında da sorumluluk aldı.

Özkaya, kendisinden genç kuşaklarla kurduğu ilişkiyle de tanınıyordu. Onları ciddiye alan, sabırla dinleyen bir yayıncıydı. Çevresindeki pek çok genç, Roger Garaudy, Nezih Uzel, Cengiz Çandar ve Cemil Meriç gibi isimlerle onun aracılığıyla tanıştı.

Beni Almanya'ya Sirkeci Garı'ndan uğurlayan 70 kişi içinde Cevat Abi de vardı. Almanya'dan Türk basınına yazmama vesile oldu. İlk yazımın İslam Mecmuası'nda yayınlanmasını sağladı. Eminim yüzlerce insanın yazmasına vesile oldu. 1989'da yazar Ali Bulaç ve eski yayıncı, milletvekili İsmet Uçma ile birlikte Köln'e geldiğinde, "Cevat Abi, komünizm yıkılıyor" dedim. Pazartesi sabahı aceleyle ikimize uçak bileti aldı, parasını da o ödedi. Birlikte Berlin'e uçtuk, tramvayla Doğu Berlin'e geçtik. Doğu Alman rejiminin sonunu getiren Pazartesi gösterilerinin başlangıcına tanıklık ettik. Komünizme isyan eden binlerce insanı meydanlarda bırakıp aynı gece uçakla Köln'e döndük. Adeta bir zaman tünelinden geçmiştik. Yorumu "Ahmet, valla sen ilginç bir adamsın" oldu.

Son buluşma

En son mayıs ayında İstanbul Yakacık'ta buluştuk. Bütün gün bir çay bahçesinde sohbet ettik. Beni ağırladı. Avrupa siyaseti, Ukrayna savaşı gibi konularda 20'ye yakın soru yöneltti. Ben de hepsinin cevabını Yeni Şafak'ta yayımlanan yazılarımla tek tek verdim. Kafasındaki konuların hemen hemen tamamını yazmıştım. Yine "Valla Ahmet, âlem adamsın" dedi. Haklıydı. Beni Cemil Meriç Hoca ile tanıştırmış, yanına asistan olarak vermişti. Sonra bize Roger Garaudy'yi, Frantz Fanon'u tanıttı. Kabıma sığmaz bir merhaleye gelince de Sirkeci Garı'ndan Avrupa'ya yolcu etti.

Ciddi hastaydı ama o gün hastalığından söz etmedi. Ben de sormadım. "İyiyim" dedi, öyle kabul ettim. Vedalaşmadık, çünkü vedalaşmanın anlamını ikimiz de biliyorduk. Hepsi bu kadar.

Kitapların efendisi

'Cevat Abi' yaşamıyla da ölümüyle de topluma örnek oldu. Sağdan sola, doğudan batıya toplumun her kesimi, Cevat Özkaya'nın cenazesinde ortak bir mesaj verdi.

Cevat Ağabey'in en eski dost halkasından gazeteci Cengiz Çandar, onu 'Kitapların Efendisi' olarak tanımladı.

Cevat Özkaya, 45 yıllık neşriyat hayatının önemli merhalelerinde üstat Cemil Meriç ve Prof. Dr. Ümit Meriç ile müşterek platformlarda yayın faaliyetlerinde bulundu. Ümit Meriç, onu şu cümlelerle andı: "Yeni kuşakların unuttuğu güzel bir kelimemiz vardı: Civanmert. Cevat, civanmert bir insandı; civan ve mert bir kişiliğe sahipti. Düşünce dünyamızın kuruyan irfanını Pınar Yayınları ile sulardı. Bastığı kitapların başlıklarına bakar mısınız: Vahiy'den Kültüre, İslam ve Modernliği Yeniden Düşünmek, Geçmişim Geleceğimdir. Bir yayınevinin çevresine topladığı dünyadan imzalar: Aliya İzzetbegoviç'ten Celalettin Vatandaş'a, Sait Halim Paşa'dan Frantz Fanon'a, Tolstoy'dan Yaşar Kutluay'a… Müstakbel bir umranın temel kazısını yapan coşkun yürekli, berrak vicdanlı, kendisi gibi güzel insanları bir araya topladı. Bu ülkenin irfanına ihlasıyla hizmet eden bir insandı Cevat Özkaya. Defterini sağ elinden alanlardan olması duasıyla onu uğurladık."

Cevat Özkaya'nın en yakın çevresinden bir başka sima da Türkiye'nin eski Somali Büyükelçisi ve eski milletvekili Kani Torun'du. Torun bir hatırasını şu sözlerle dile getirdi: "1982'de Cevat Abi ile Cağaloğlu'nda büyük bir yayınevine gittik. Yayınevi sahibi bizi 'cahil çocuklar' olarak algıladı; 'Oryantalizm de neymiş' gibisinden bize çok yukarıdan konuşmuştu. Cevat Abi asla kibarlığını bozmadı. 45 yıllık bir başarıya imza attı."

Arkada zarafet bıraktı

Vefatının ardından TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş, Özkaya'yı "kıymetli kardeşim" ve "değerli bir dost" sözleriyle andı; samimiyetine, duyarlılığına ve düşünce dünyasına katkılarına dikkat çekti. İletişim Başkanı Burhanettin Duran da yarım asra yaklaşan yayıncılık emeğini vurgulayarak ailesine ve sevenlerine başsağlığı diledi. AK Parti Genel Başkan Yardımcısı ve Sözcüsü Ömer Çelik de sosyal medya hesabından taziye mesajı yayımladı. Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği ile Türkiye Yazarlar Birliği çevresinden de taziye mesajları geldi.

İstanbul eski milletvekili Metin Külünk de Cevat Özkaya ile 38 yıllık bir dostluğa sahipti. Külünk, Özkaya'yı şu sözlerle ebediyete uğurladı: "Bizler için bir dönem Beyazsaray Çarşısı önemli bir irfan merkeziydi. Pınar Yayınları'nın yönetici masasında yüzü pak biri otururdu: Cevat Özkaya. Çok uzun yıllar hukukumuz devam etti. Kalpten kalbe bir yol vardır derler ya, o yol o gün bugün hiç kapanmadı. Bosna günlerinde Cevat Abi'nin duyarlılığının ne kadar yüksek olduğunu gördük. Hastalık dönemindeki konuşmalarımızda o zarafetin dimdik ayakta kaldığını görüyorduk. Ölüm haberini aldığımda gözlerim doldu. Arkada zarafet bıraktı. Arkada dirayet bıraktı. Arkada, dürüst olmanın ve nefis muhasebesi yapmanın ne kadar anlamlı olduğunu gösteren örnek bir insan bıraktı."

Cevat Özkaya, 17 Ekim 2026 Cumartesi günü Üsküdar'daki Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Kartal Soğanlık Mezarlığı'nda toprağa verildi. Onu yakından tanıyanlar için geride yalnızca kitaplar ve dergiler değil, yarım asra yayılan dostluklar ve hatıralar kaldı.

Nur içinde yat Cevat Abi. "Bu Ülke" seni asla unutmayacak!